

KOLME HUOMAUTUSTA PSYKOANALYYSISTA

TUOMAS NEVANLINNA

Miksi psykoanalyysi puhuttaa yhteiskuntatieteilijöitä – kuten Janne Kivivuorta, Matti Kortteista ja J. P. Roosia Yhteiskuntapolitiikka-lehden numeroissa 3/99, 4/99, 5–6/99 ja 1/2000? Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta psykoanalyysin suora vaikutus suomalaisessa yhteiskuntatieteessä on lähes olematon. Sitä esiintyy muista lähtökohdista ponnistavaan tutkimukseen nähden todella vähän! Janne Kivivuori kuitenkin kirjoittaa (1999, 494): ”Kriittisten näkökohtien tunteminen on sitä tärkeämpää, mitä enemmän sosiologiassa esiintyy psykoanalyysin soveltamista.” Jos ajattelisin niin kuin Kivivuori, vaikenisin ja jäisin odottelemaan vastustajan kuolemista sukupuuttoon...

Eikä Freudilla mene kovin hyvin muuallakaan. Milloin olisin nähnyt mediassa viimeksi Freudmyönteisen jutun? Muistia täytyy oikein pinnistää.

Koska haluan puolustaa psykoanalyysin merkitystä, sen paikkaa elämässämme, kulttuurissamme ja ajattelussamme, en halua sitoutua johonkin tiettyyn tulkintaan siitä. Ainakaan en yritä eristää jonkinlaista minimiä, josta kaikki psykoanalyysin ”kannattajat” olisivat yhtä mieltä, siis pienintä yhteistä nimittäjää, jonka ”jälkeen” erimielisyydet vasta alkaisivat. Päinvastoin näkemykseni ydin on, että juuri tätä *ei* voida tehdä. Näin siitä huolimatta, että Freud henkilönä saattoikin olla tästä eri mieltä (vrt. Jungin tapaus). Jos tällainen minimi olisi olemassa, psykoanalyysi olisi *yksi* ja se todella voitaisiin kumota kerralla.

Esitän kolme yleisluonteista huomiota, joista ensimmäinen koskee tapaamme tulkita klassikkosten *klassikkoutta*, toinen *kokemuksellisuuden* asemaa tieteessä ja ajattelussa ja kolmas psykoanalyysin *erityisyyttä* kliinisenä käytäntönä ja ajattelutapana.

1.

Kivivuori kirjoittaa (1999, 496): ”Monelle voi

olla vastenmielistä ajatella, että ylipäätään minikään klassikon ajatuksia voidaan hylätä uusien tutkimustulosten johdosta. Tällaisen muutoksen mahdollisuus on tärkeää kaikkien klassikoiksi nimettyjen ajattelijoiden kohdalla. – – olen sitä mieltä, että väitteitä voidaan jakaa oikeisiin ja virheellisiin.”

Minkään klassikon ajatuksia ei voida, ainakaan *kokonaan*, hylätä ”uusien tutkimustulosten” johdosta, koska jos näin tehtäisiin, kyseinen klassikko ei enää olisi klassikko. Klassikko on klassikko niin kauan kuin hänen korpustaan luetaan ja uudelleenluetaan.

Kivivuoren ajatuslatu heijastaa tulkintaa, jonka mukaan klassikoilla ylisummaan voi olla enintään antikvaarista mielenkiintoa. Heillä ei ole mitään annettavaa tieteelle, koska tutkimus on jo ohittanut kaikki klassikon esittämät ”väitteet”. Tästä syystä Freud ei ole eikä hänen ”pidäkään” olla klassikko. Tieteellinen psykologia ei yksinkertaisesti tarvitse häntä, koska hänet on ”kumottu” tai koska kaikki järkevä on jo sisällytetty uusiin teorioihin (vähän niin kuin Newtonin teorian on sanottu ”sisältyvän” Einsteinin teoriaan rajatapauksena).

Tämä on skientistinen tulkinta klassikkouden luonteesta. Siihen sisältyy oletus, että psykoanalyysi on *yksi* ja siksi se seisoo ja kaatuu yhden väittekokoelmaksi tiivistetyn rakennelman myötä. Tällöin Freud joko ei ole ensinkään ristiriitainen tai jos on, niin se kumooa koko ”teorian”. Samalla uskotellaan, että on helppoa ja yksinkertaista nähdä, mitä Freud ”väittää” ja mitä ei, ja mikä siis on oikeaoppista psykoanalyysia ja mikä ei. Ja näkemykset siitä, kuinka rehellinen tai epärehellinen Freud oli henkilönä, nousevat liukkaasti tärkeään asemaan. (Dogmaattiset Freud-tulkijat ja Freudin kriitikot, idealisoijat ja kuvainkaatajat ovatkin samalla asialla: kummatkaan eivät hyväksy, että Freud on *kuollut* ja jäljellä on enää pelkkä korpus, että kuningas on kuollut ja *king is a thing...*)

Itse lähden siitä, että psykoanalyysin korpus on

avaus, eikä se seiso tai kaadu minkään siitä esitetyn erityisen tulkinnan myötä – mutta kylläkin sen myötä, tulkitaanko, luetaanko ja koetellaanko sitä ylipäätään. Psykoanalyysi on *monta*, mutta tämä ei ole mikään osoitus puutteellisuudesta tai heikkoudesta.

Olen joskus aiemmin ottanut riskin ja verrannut psykoanalyysin korpusta Raamattuun. Tämän vertauksen mielekkyyden ehtona on, että uskontoa ei pidetä ”dogmina” vaan jonkinlaisena suhteena Raamattuun, jossa avautuu erityinen tapa sanoa ja kokea maailmaa ja jota siksi elävöitetään yhä uusien ja uusien tulkintojen avulla. Nämä tulkinnat, erilaisuudessaan ja ristiriitaisuudessaan, eivät tuhoa kristinuskon totuutta (”hahah, Raamatun piti olla Jumalan sanaa, ja silti on tulkintoja ja lahjoja joka lähtöön...”) vaan *saavat sen aikaan*. Samalla mikään tulkinta ei tyhjennä Raamatun antia, vaan siihen on aina tavalla tai toisella palattava. Kaanon tai klassikko sekä elää tulkinnoissaan että aina ylittää ne.

Vertauksen mielekkyys edellyttää, että uskonto käsitetään jollain muulla tavalla kuin absoluuttisen totuuden ilmestyksenomaisena vastaanottamisena tahi uskona teologisesti käsitetyn Jumalan ”olemassaoloon”. Haluan vain viitata siihen, että psykoanalyttisessa kirjoittamisessa vallitsee vastaavanlainen ”kaanonin” ja ”eksegeesin” suhde kuin uskonnoissa – ja myös muissa klassikko-avauksissa. Jos ja kun olisi absurdia tiivistää Raamatun sanoma muutamaksi väitelluseeksi Jumalasta ja Jeesuksesta, sitten kumota nämä teesit ja sanoa ”olen kumonnut kristinuskon”, niin yhtä absurdia olisi tehdä vastaavaa minkään klassisen avauksen suhteen. Se, ettei ole uskovainen tai kristitty tarkoittaa, että Raamatun avaus ei *puhuttele*. Mutta silti on mahdollista elää kristinuskon avauksen vaikutuspiirissä, vaikka ei olisi ”uskovainen” – vaikka Raamattu tekstinä ei ”puhuttelisikaan”. Ja siksi on paitsi mahdollista myös todennäköistä, että suomalaista sosiaalipolitiikan professoria ei Raamattu tekstinä puhuttele. Mutta jos hän puolustaa esimerkiksi hyvinvointivaltiota ja sanoo, ettei ”usko” kristinuskolla olevan kulttuurillemme kovinkaan suurta merkitystä, sitä on jo vaikeampi ymmärtää...

Liioin vertaukseni ei tarkoita, että psykoanalyysi olisi avauksena yhtä ”suuri” tai ”perustava” kuin kristinuskoko. Eräässä mielessä me olemme kaikki kreikkalaisia ja eräässä mielessä me olemme kaikki kristittyjä. Mutta nähdäkseni väite, että olisimme kaikki *freudilaisia*, on paljon varauksel-

lisempi. (Kivivuori tulee paljon lähemmäksi tätä väitettä ”psykokulttuurin” ajatuksessaan.)

Klassikot siis avaavat maailman. Tätä ei pidä käsittää siten, että klassikoissa esitettäisiin väitellusekokoelma, joka oikein tai väärin kuvaa maailmaa. Tällöin teoria, myös klassinen teoria, kohoaisi ikään kuin kankaaksi maailman ja subjektin väliin. Tämä johtaisi siihen, ettei maailma itse koskaan ilmenisi ja että meillä olisi siitä vain subjektiivisia tulkintoja, joista olisi mahdoton sanoa, mikä niistä on tosi tai todellisuuden ”oma”. Tästä lähtökohdasta ei myöskään esittämäni ”kaanon-eksegeesi-rakennetta voida ymmärtää, vaan vaihtoehdoksi jää joko dogmatismi tai subjektivismi: kukin tulkinta on ikään kuin ehdokas dogmiksi, joka yrittää esittää kaanonin sisällön sellaisenaan, mutta ei onnistu siinä ja jää siksi subjektiiviseksi. Siispä kaikki tulkinnat ovat yhtä hyviä, mutta niillä ei (absoluuttisen totuuden poissulkevinä olennoijina) ole mitään syytä kommunikoida keskenään, ja samalla yhtä huonoja, koska ne kaikki ovat yhtä kaukana absoluuttisesta totuudesta. *Tämä* on relativismia.

Itse en ajattele niin, että kieli (teoriat, ”avaukset” jne.) olisi harso, joka estää meitä näkemästä maailmaa. Ajattelen, että kieli on pikemminkin sen *ehto*, että voimme maailman kokea ja siitä jostain sanoa, maailman tapahtumisen paikka.

Yhdessä ratkaisevassa suhteessa uskonnon ja tieteen kaanon-eksegeesi-rakenteet toki poikkeavat toisistaan: tieteessä on helpompaa olla *avoimesti* revisionistinen. Voimme asettua avoimeen vastahankaan ”kaanonin” kanssa – ja näin on Freudin kohdalla ilman muuta myös tehtävä. Mutta tästä ei (ainakaan ihmistieteissä) seuraa, että uudet tutkimustulokset vähitellen ”korvaisivat” perustavan korpuksen. On näet aina mahdollista määritellä ”virheen paikka” uudestaan: kääntää toisin päin se, mikä (esimerkiksi) Freudissa on kestävä ja mikä ei. Tällainen näkökulman vaihdos tuottaa sitten erilaisia kysymyksenasetteluja ja siten myös erilaisia ”tutkimustuloksia”. Periaatteellinen mahdollisuus tähän säilyy niin kauan, kuin me *luemme ja kuuntelemme* emmekä vain mittaa. Mielivaltaista ja relativistista tämä ei ole siksi, että näistä ratkaisuista voidaan keskustella sekä teoreettisesti että kokemuksellisen aineksen valossa. Mutta tämä kokemuksellisuus ei palaudu mitattavaan empiriaan.

Tästä päästäänkin seuraavaan reunahuomautukseen.

Janne Kivivuoren puheenvuoroissa hätkähdyttää – ja, sen tunnustan heti, miellyttää – eniten hänen täydellinen epäluottamuksensa psykologiaa ja ylipäättään ihmistieteitä kohtaan. Sillä mikään niistä ei selviäisi siitä tieteellisyyden testistä, jolle hän psykoanalyysin alistaa. Psykoanalyysiin sovelletaan tiukkaa positivistista vaatimustasoa, paljon tiukempaa kuin millekään muulle tieteelle.

Psykoanalyysin peruskäsitteillä, mitä ne sitten ovatkin, ei todellakaan ole empirististä perustaa *empirismin* mielessä, teknisenä mitattavuutena. Vaan onko Newtonin fysiikallakaan? Juuri tämä *tekee* peruskäsitteistä peruskäsitteitä: ne mahdollistavat tietynlaisen tutkimuksen ja kokeet ilman, että ne olisivat deduktiivisesti johdettavissa aiemmista tutkimuksista ja kokeista. Tämä ei tarkoita, että peruskäsitteet olisivat muunlaisen tarkastelun – esimerkiksi teoreettisen, ”fenomenologisen” tai kokemuksellisen – ulottumattomissa.

Ovatko psykoanalyysin lähtökohdat sitten ”oikeita” vai ”väärä”? Nähdäkseni tämä kysymys on mieletön: ne tuottavat sen maaston, jossa asioita on mahdollista kysyä. Eikä todellisuus ensinkään aukene tai paljastu meille ilman *jotakin* tällaista ajatusmaastoa. Voidaan epäillä, seuraako näistä lähtökohdista mitään, mistä olisi ”hyötyä” tai missä olisi mieltä, ja johtavatko ne haluttuihin lopputuloksiin (esimerkiksi ”paranemiseen”). Mutta, niin kuin empiristit aivan oikein toteavat, tällaisia asioita ON vaikea mitata. Se ei kuitenkaan tee sitä käytäntönä tai ”teorianana” *a priori* arvottomaksi, koska *minikään* avauksen perustaa ei voi mittaamalla todeta oikeaksi tai vääräksi. Ja myös uuden ajan tieteen projekti perustuu maailman avaamiseen – yhtäältä kreikkalaiseen avaukseen, jossa erotettiin myytti ja *logos*, ja toisaalta uuden ajan avaukseen, jossa maailma paljastuu subjektiksi muuttuneen ihmisen teknisel- le ”intressille”.

Vihjasin jo siihen, että empiristinen empirian käsite on ongelmallinen siksin, että kaiken kokemuksellisuuden palauttaminen tilastolliseen tai mitattavaan empiriaan merkitsee porttien avaamista subjektivismille. Tällöin subjektin kontolle jää kaikki se, mitä ei voi tilastollisesti tai kokeellisesti ”todistaa”: elämykset, fiilikset, vibat, vapaus mielivaltaana... Tätä vastaan olen tiukasti. Empirismin piilotettuna perustana oleva ja sen kääntöpuolena ilmaantuva kaatoluokka-subjektivismi ei synnytä kokemuksellista ja kommuni-

koivaa yhteisöä, jossa henkilökohtainen kokemus ja niiden julkinen välitettävyyden edellyttävät tois- aan, vaan ruokkii jotakin ”narkkarien yhteisön” kaltaista, jossa jokainen hakee kommunikoima- tonta omaansa – elämyksiä, fiiliksiä jne. – ja ha- keutuu toisten seuraan vain teknisten ja kauppal- lisen välttämättömyyksiensä pakottamana (huu- meiden rahoittamiseksi, saatavuuden varmistamiseksi jne.).

Psykoanalyysi perustuu kokemukselliseen ai- nekseen mutta ei tietenkään ole deduktio siitä. Freudin mukaan metapsykologia muuttuu sekä omakohtaisen että kliinisen kokemuksen myötä. Tämä ei tee siitä salatiedettä, niin kuin jotkut väittävät. Onko se ylipäättään tiedettä vai ei, riip- puu siitä, kuinka tiukat ovat kriteerit. (Yleensä mikään tieteeksi kutsuttu ei täytä tieteenfilosofian tieteellisyydelle asettamia kriteereitä, mitä ne iki- nä ovatkin.)

Joskus näyttää siltä, että ainoa konteksti, jossa karkea positivismi menee enää läpi, on psyko- analyysin kritiikki. En tiedä miksi.

Jos psykoanalyysi puhuttelee tai rakenteistaa mei- tä, niin kai juuri *erityisyytensä* tähden. Jos se olisi ainoa mahdollinen tapa puhua seksuaalisista asioista, kuolemasta, rakkaudesta ja suhteesta vanhempiin, niin mitään kiistaa siitä ei kai vallit- sisi, eikä sitä tietenkään olisi minään erityisenä korpuksena tai käytäntönä olemassakaan. Sellai- sena sitä ei olisi myöskään siinä tapauksessa, jos kyseessä olisi täysin mielivaltainen keksaisu.

Mikä on psykoanalyysin erityisyys ”terapiana” tai hoitona? Se on ”puhuvaa hoitoa”, ei farmako- logista lääkitsemistä. Ja kaikkia sairauksia ei voi hoitaa (tai ainakaan poistaa) puhumalla. Freudia on varmaankin oikeutetusti syytetty tässä tapah- tuneista virhearvioinneista. ”Puhuva hoito” on paikallaan erityisesti silloin, kun ei ole kysymys ”sairaudesta” tai ”oireesta” vaan *oirehtimisesta*. Samalla ei kuitenkaan ole annettua, milloin on ky- symys oirehtimisesta ja milloin taas etiologisesti yksilöitävästä ”sairaudesta”. J. P. Roos on sanonut, että hysteria katosi, koska sitä ei koskaan ollut- kaan. Minä sanoisin, että ehkä *se ei koskaan ka- donnut*, mutta tätä väitettä en voi tässä tieten- kään ”todistaa” oikeaksi... Ennen kaikkea on kui- tenkin korostettava, että psykoanalyysi ja Prozac eivät ole eri keinoja saman asian saavuttamiseksi.

Lukemattomat muutkin terapiat perustuvat puhumiseen, se ei siis voi olla psykoanalyysin ainoa erityisyys. Yksi psykoanalyysin erityisyyksistä on sen analysoitavan ja analyttikon välisen suhteen täydellinen *epäsymmetriisyys*. Voitaisiin ajatella, että lääkärin ja potilaan suhde on aina epäsymmetrinen, koska lääkäri tietää ja hoitaa ja potilas sitten ottaa hoidon vastaan. Mutta tästäkään ei ole kysymys. Psykoanalyysi ei ole sopimus, se ei ole ihmissuhde, se ei hyväksy annettuna sitä, mitä analysoitava tarkoittaa sanoa. Tämä viimeksi mainittu erityisyys on aiheuttanut paljon suuttumusta: psykoanalyysi ei ota ihmistä vakavasti, et-sii aina piilomerkityksiä eikä kunnioita ihmistä subjektina, joka on vastuussa sanoistaan. Tämä on jossain mielessä totta.

Mutta mitä tarkoittaa vakavasti ottaminen? Psykoanalyysitilanteessa pyritään näet ottamaan sängen vakavasti se, mitä analysoitava *sanoo*, mutta ei välttämättä sitä, mitä hän *aikoo sanoa* tietoisien tarkoituksen tasolla. Tästä tietenkin seuraa, että psykoanalyysistä hoitosuhteena ei ole julkisen kommunikaation tai yleensäkin ihmisten välisen keskustelun perusmalliksi. Kyseessä ei ensinkään ole ihmissuhde eikä vastavuroisten tai symmetristen subjektien solmima sopimus (vaikka monista käytännön asioista tietenkin sovitaan). Voisiko yksikään sopimus syntyä, jos toisen osapuolen juristit vain kuuntelisivat toisen osapuolen puheen lipsahduksia ja sivumerkityksiä ja yllyttäisivät heitä kertaamaan uniaan, sen sijasta että muotoilisivat sopimustekstin tai allekirjoittaisivat sen?! Tulisiko parlamentissa keskustelemisesta mitään, jos istuntosalin ihmiset kuuntelisivat puhujan puheita *samasta positioista kuin analyttikko* analysoitavansa?! He eivät voisi edes itse nousta vuorostaan kateederille... Psykoanalyttinen istunto on vastakohta kaikelle puhe-etiikalle, jonka voisi kuvitella pätevän ihmissuhteissa tai yhteiskunnallisissa yhteyksissä.

"Psykopuheen" mallin yleistymiseen ja sitä kautta julkisuuden rappioon Kivivuori kuitenkin pelkää psykoanalyysin johtavan. Minun on vaikea nähdä miksi. Psykoanalyttinen istunto ei ole julkisen puheen malli. ("Psykopuheen" yleistymisen on aivan toinen asia, ja palaan siihen kohta.) Ongelma tai kysymys on pikemminkin se, onko enää julkisuutta (ja vastaavasti yksityisyyttä) vaikeo vain pelkkä "intimoitunut" media ja "medioitunut" intiimi. Mutta on vaikea nähdä psykoanalyysia minään erityisenä syntipukkina tässä asiassa.

Kivivuoren mukaan (1999b, 495) psykoanalyysin suosio perustuu sen helppouteen: "Psykoanalyysin tulkinnat ovat kaikille tuttuja psykokulttuurista, joka antaa niiden jatkuvaan toistoon perustuvaa kulttuurista uskottavuutta."

Psykoanalyysi tuntuu olevan aina syytettyjen penkillä juuri niistä asioista, joita se on useimmista muista "psykologisista" tai "terapeuttisista" suuntauksista poiketen *sentään* yrittänyt problematisoida. Yksi esimerkki on normaalin ja patologisen välinen suhde, joka otetaan sekä lääketieteessä että valtaosassa muuta psykologiaa paljon annettumpana kuin psykoanalyysissa. Psykoanalyysin poikkeuksellista varovaisuutta oman terapeuttisen kaikkivoipaisuutensa suhteen ja välttämättömyyttä analysoida huolellisesti analyttikon omat panokset (hänen "halunsa") ei pidetä minään ansiona, vaan pikemminkin voimattomuuden, spekulatiivisuuden ja suggestiivisuuden epäsuorana tunnustamisena. Terapiasuhteen potentiaalinen "taantumuksellisuus" (se, ettei muuteta maailmaa vaan sopeutetaan ihmisiä...) nähdään juuri psykoanalyysin perisynniksi, vaikka – toisin kuin itseapuoppaissa, joissa oletetaan, mitä onni on, ja neuvotaan lyhin tie siihen – se sentään kaikkein vähiten esittää tavoitteekseen mitään sisällöllistä annettua arvoa; kaikkein vähiten se pyrkii sopeuttamaan analysoitavaa lain ja normien tavoitteisiin (joitakin amerikkalaisia psykoanalyysin suuntauksia lukuun ottamatta). Se on terapia, jossa terapeutti kaikkein vähiten esittää mitään omaan mestaritietoonsa perustuvaa tulkintaa potilaan elämästä ja siitä, mitä hänen pitäisi tehdä. Se, että Freudia on mahdollista kritisoida ylilyönneistä näissä suhteissa, perustuu sekin psykoanalyysin avaamaan käsitykseen hoitosuhteesta. Samaten psykoanalyysi on poikkeuksellisen varovainen oman *välttämättömyytensä* suhteen: ei kaikkien tarvitse eikä pidä mennä analyysiin.

"Psykopuhe" on varmasti lainannut monia termejään psykoanalyysiltä. Mutta se lainaa termejään mistä tahansa muustakin psykologiasta ja itseapupuheesta, silti nimenomaan psykoanalyysi on tässä pääsyntipukki ja psykoanalyysiä on täysin oikeutettua lukea tämän puheen kautta. Tämä on kuin perustaisi Einstein-tulkintansa lauseeseen "no, kaikki on suhteellista" (vertaamalla nyt psykoanalyysia missään muussa suhteessa fyysikkaan...).

Psykopuhe on pääosin peräisin Amerikasta, jonka psykoanalyttisessa näyttämössä on monia maakohtaisia omituisuuksia. Ja Freud tunnetusti

suhtautuikin monista syistä jo alun perin epäillen koko Amerikan-retkeen. Lisäksi monet psykoanalytikot ovat ottaneet pohdintansa (mm. pariisilainen snobi Lacan) lähtökohdaksi sen, miten tämä amerikanisointuminen ja psykoanalyttisten termien hokemiksi muuttuminen vaikuttavat analyttiseen prosessiin ja sen teoriaan.

Psykoanalyysi hoitona tai prosessina sulkeistaa eräät asiat, mutta se ei tarkoita, että se kiistäisi niiden pätevyden tai ”paikallaanolon” muissa yhteyksissä. Tähän sulkeistamiseen se perustuu. Se sulkeistaa normaaliin kanssakäymiseen liittyvät säännöt (kun analysoitava kertoo vitsin, analyttikko ei kerro perään omaansa; analyttikko pitää kiinni hoidon jatkamisen välttämättömyydestä, vaikka analysoitava haluaisi lopettaa jne.). Analysoitavalla on tietysti juridinen oikeus sanoutua suhteesta irti. Mutta siinä tapauksessa hän ei ole käynyt läpi psykoanalyttista prosessia vaan keskeyttää sen ennen aikojaan – *for better or worse*.

Tätä taustaa vasten tuntuu vain loogiselta, että psykoanalyysi on amerikkalaisen *recovery of false memories*-kiistan *molemmille* pääosapuolille syntipukki: Massonille Freud edustaa sitä pahaa, joka *luopui* viettelyteoriasta epärehellisyytensä tähden, ja Crewsin kannalta taas Freud *esitti* viettelyteorian ja on siksi tuon kyseenalaisen liikehdinnän kantaisa. Molemmat väitteet (Freud sekä esitti viettelyteorian että luopui siitä) pitävät toki sinänsä paikkansa. Massonin mukaan Freud kuittaa viettelymuistot ”pelkkänä fantasiana”. Tämä on karkeistus: psykoanalyysi taatusti pitää fanta-

siaa keskeisenä, mutta ei koskaan ”pelkkänä”. Lisäksi Freud ei koskaan kiistänyt, että todellisia viettelyjä (ynnä muutakin todellista) tapahtuu. Psykoanalyysin syntyä merkitsee tuon kysymyksen *sulkeistaminen*. Kysymys muistojen tosipohjaisuudesta, vanhempien syyllisyydestä jne. on nimenomaan oikeuslaitoksen ratkaistava eikä ole lainkaan psykoanalyysin asia.

Tästä ei seuraa, etteikö (jotakin tiettyä) poliitista puhetta voisi tarkastella *tutkijan* psykoanalyttisestä perspektiivistä. Tällaisessa tulkintatutkimuksessa varataan mahdollisuus kyseenalaistaa puhujan itseymmärrys, mutta näinhän on asian laita kaikessa inhimillisten kulttuuri-ilmausten tutkimisessa. Se, että psykoanalyttisen tulkinnan peruskaavaksi nähdään ”palauttaminen puhujan lapsuuden seksuaalisiin traumoihin” sen sijasta, että argumentoitaisiin esitettyjen tietoväitteiden pätevyydestä, on yksinkertaisesti karkeistus. Psykoanalyysin ”soveltamisessa” yhteiskuntatutkimukseen on monia ongelmia, mutta jos tämä mahdollisuus suljetaan kokonaan pois, laiminlyödään pelkän rationalistisen (tai empiristisen) ennakkoluulon nimissä esimerkiksi fantasian rakenteistava asema sosiaalisessa kokemisessa ja tapahtumisessa. Jos kerran on sallittua – voi tosin olla, että Kivivuoren mielestä ei ole – puhua ”syntipukeista”, ”hallitusta paniikista” tai ”yhteiskunnallisen mielialan muutoksista”, niin on vaikea nähdä, miksei tämäntyyppisiä ilmiöitä voisi avata edelleen psykoanalyttisen käsitteistön kautta.

KIRJALLISUUS

Fink, Bruce: A Clinical Introduction to Lacanian Psychoanalysis. Harvard University Press 1997

Heidegger, Martin: Kirje Humanismista/Maailman-kuvan aika. Tutkijaliitto 2000

Kivivuori, Janne: Kaksi psykoanalyysin kriittikkoa. Yhteiskuntapolitiikka 64 (1999): 3, 249–256

Kivivuori, Janne: Vastaus Matti Kortteiselle. Yhteiskuntapolitiikka 64 (1999): 5–6, 494–496

Kortteinen, Matti: Kommentti Janne Kivivuorelle. Yhteiskuntapolitiikka 64 (1999): 4, 383–384

Lear, Jonathan: A Counterblast on the War on

Freud: The Shrink is In. New Republic, December 25, 1995

Roos, J. P.: Minne hysteerikot katosivat? Freudista ja yhteiskuntatieteistä. (www.valt.helsinki.fi/staff/jproos/freud.html)

Roos, J. P.: Minne hysteerikot katosivat? Yhteiskuntapolitiikka 65 (2000): 1, 57–63

Roos, J. P.: Reality or Nothing! False and Repressed Memories and Autobiography (www.valt.helsinki.fi/staff/jproos/falsememory.html)

Smith, Jonathan: Imagining Religion: From Babylon to Jonestown. University of Chicago Press 1988.